

Vedlegg
til
Sola Historielag's
Årsrapport 2001

Brit H. Hansen
Sekretær

ÅRSMELDING 2000 - SOLA HISTORIELAG

Styret har i 2000 bestått av:

Leder:	Erik L. Sande	valgt for 1 år
Nestleder:	Mari Anne Næsheim Hall	valgt for 2 år
Kasserer:	John Djup	valgt for 1 år (var ikke på valg)
Sekretær:	Brit H. Hansen	valgt for 2 år
Styremedlem:	Torvald Sande	valgt for 1 år (var ikke på valg)
Varemedlem:	RolfSoma	valgt for 1 år (var ikke på valg)
Varemedlem:	Marianne Evensen	valgt for 2 år
Revisor:	Bjørn Tunheim	valgt for 2 år
Valgkomite' :	Jostein Husebø, leder	valgt for 1 år (var ikke på valg)
	Signe Næsheim	valgt for 1 år (var ikke på valg)
	Reidar Melgård	valgt for 2 år

ÅRSMØTET. Årsmøtet ble avholdt 17.02.00 i Sola kulturhus og årsmelding viste nok en gang at historielaget hadde hatt et aktivt år og økonomien var fremdeles god. Hele styret ble gjenvalgt noe som viser at alle trives og har den nødvendige tillit. Årskontingenten ble ikke hevet og igjen fastsatt til kr. 100,- for år 2000. 20 medlemmer var tilstede på årsmøtet.

STYREMØTER. Det er avholdt 9 styremøter i perioden som har behandlet i alt 107 saker. Av disse kan nevnes: Skilting av forminne på Sande, nye poster for Solaturen, markering av Leiv Eriksson's dag, deltagelse i 17. mai tog, samarbeid med Sola folkebibliotek, hjemmesideprosjekt, prosjekt om Rasmus Sørnes sitt liv, planer for tusenårspark, Tjod-vegen prosjekt, etc.

MEDLEMSMØTER. Det er avholdt 7 medlemsmøter og en tur og medlemmene har vært flinke til å møte frem. En rekke temaer har vært berørt og det kan nevnes: Vestlandsk byggeskikk i gammel tid av Ove Magnus Bore, besøk på Sola ruinkyrkje (Alf Tore Hommedal) og Sola flymuseum (Bjørn Skogen), Sola under og etter 2. verdenskrig (Knut Rommetveit og Torvald Frafjord), Sola sin historie fra 1930 til i dag (per Skjørestad), besøk på arkeologisk museum Stavanger (Per Hærnes), "Husmann fattigstakkar eller nyskapar" (Birger Lindanger), utvandring fra Sola (Atle Skarsten og Erik L. Sande). I juni hadde Sola kulturkontor invitert til treff på Regehaugene der Cecilie Larsen fra AMS fortalte om et av våre viktigste lokale gravfunn. Etterpå ble vi av Gustav Rege invitert til omvisning i Regehallen der han kunne vise oss en fantastisk samling av eldre bruksgjenstander, bilder, malerier og langt mer. I forbindelse med den årlige kulturminnedagen hadde vi i september en meget vellykket historisk busstur hvor vi besøkte Shellraffeneriet hvor nå all produksjon er stanset og stedet er blitt en "spøkelsesby". Vi stoppet så ved steinkorsene på Gamle Tjore kirkegård, Sola ruinkyrkje, ved "domsteinene" i Ølbergskogen, Rægehaugene og avsluttet med et festlig samvær på Ølbergstunet. Denne turen var lagt opp i samarbeid med Marianne Evensen på Sola kulturkontor.

ØKONOMI. Som før nevnt har laget god økonomi. I bank har en på høyrentekonto kr. 58.872,- og på brukskonto kr. 10891,79 pr. 31/12-00.

Referat årsmøte:

Årsmøte:

Følgende punkter var oppe:

- Fred Roland ble valgt til møteleder og Brit Hansen til referent.
- Innkallingen ble godkjent uten kommentarer.
- Årsmeldingen ble godkjent med tillegg av de tre punktene på Torvald Sande's vedlegg til årsmeldingen.
- Bernt Meling ønsket at referatet fra årsmøtet også ble sendt til medlemmene, noe de ble enighet om at styret skulle følge opp.
- Regnskapet ble godkjent, men det var kommentert fra revisor at en neste gang burde presentere regnskapet som et "nettoregnskap" enn som i dag et "finansregnskap". Det vil da bli lettere å få oversikt over de reelle utgiftene og inntektene for laget.
- Kontigenten var foreslått av styret, til fortsatt å være 100 kr. som før. Det ble godkjent.
- Valg: (ved formann i valgkomiteen: Jostein Husebø)
 - Leder: Erik L. Sande gjenvalg (1 år)
 - Nesteleder: M.A.N. Hall ikke på valg
 - Kasserer: John Djup gjenvalg (2 år)
 - Sekretær Brit H. Hansen ikke på valg
 - Styremedlem Marianne Evensen ny valgt (2 år)
 - 1. varamedlem Rolf Soma gjenvolgt (2 år)
 - 2. varamedlem Kåre Myklebust ny valgt (1 år)
 - Revisor: Bjørn Tunheim ikke på valg
 - Medlemmer av valgkomiteen:
 - Reidar Melgård ikke på valg
 - Ådne Mæland ny valgt (2 år)
 - Gitle Byberg ny valgt (2 år)
- Det var ingen innkomne forslag

Møteleder Fred Roland avsluttet med å si at han var glad for at kommunen hadde et slikt aktivt historielag og ikke minst arbeidet med hjemmesiden. Han opplyste videre at kommunen hadde bevilget midler til å trykke opp 1000 nye eksemplarer av Gard & Ætt.

Han ga så til slutt en kopi av en rapport om registrering av Jærhus til historielaget.

Leder takket for tilliten og sa at neste år burde nok valgkomiteen finne en ny leder. Men han la og til at han synes det er kjekt å være med i historielaget. Til slutt takket han Torvald Sande for hans innsats som styremedlem i 3 år og overrakte ham en gave fra laget.

Årsmøtet ble avsluttet kl. 19:45.

Møte nr. 1

Tid: Torsdag 15.februar kl 19:00

Sted: Sola Kulturhus

I Jærbuen Eirik Raude og sønnen hans Leiv Eriksson sine fotspor til Island, Grønland og Vinland

Av. Arne Helvik

Start:	kl.19:00
Til stede:	27

Han startet med vid beskrivelse fra bosetningen på Jæren og farkostene som utviklet seg til Vikingskip og Vikingetiden som varte bort i mot 300 år.

Slaget i Hafrsfjord var på en måte begynnelsen til storhetstiden og mye var linket opp mot kristningen av landet.

Sannsynligvis fordi jærbuen Eirik Raude ikke ville la seg kristne, men og fordi han i henhold til gammel hedensk skikk hadde tatt livet av en person som en slags hevn, ble han landsforvist. Her har vi nok et eksempel på at historien er skrevet av de som vinner eller de som vil forfekte sitt syn på situasjonen.

Uansett Eirik skaffet skip og la i veg til Island et land som ca 50 år tidligere var oppdaget av andre Jærbuer. På Island gjentok historien da Eirik nok engang tok livet av noen og han ble landsforvist nok en gang. Også denne gangen klarte han å samle i sammen skip og la i veg til et land som noen hadde sett i det fjerne, nemlig Grønland. Ca 25 skip reiste av gårde men bare 14 kom fram. Eirik Raude er på grunn av denne reisen for oss nordmenn den ukjente og ubeaktede oppdageren av

Grønland. Landet ble kaldt Grønland for på en måte å lure flere til å bosette seg der og opptil 5000 personer gjorde det.

En av sønnene til Eirik var Leif Eiriksson som bl.a annet ble opplært av en lærd germaner de hadde fanget. Leiv ble også sendt til kong Olav Trygvasson og oppholdt seg hos ham i ca. 1 år. Deretter sendte kong Olav med ham en prest som skulle kristne Grønland, noe som Eirik ikke likte da han fikk høre det.

Leiv var som vi vet like modig og god sjømann som faren og organiserte en ekspedisjon til et land noen hadde sett lenger vest enn Grønland. Eirik skulle egentlig lede ekspedisjonen, men falt av hesten rett før avreise og trakk seg. Leiv ble dermed oppdageren av Vinland. Sønnen Leiv har vi husket og hedret, men faren som kanskje var like stor, har vi glemt.

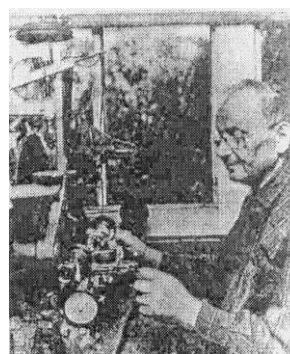
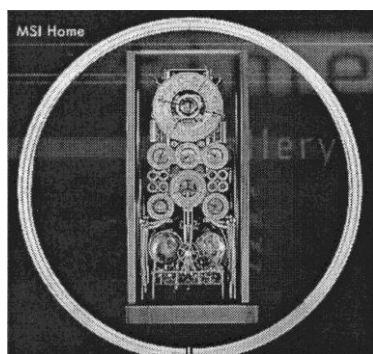
Tor Erik Hansen hadde på slutten et kort tilleggs foredrag om at hvis en leser boken til Knut Prydtz så visste Columbus om Vinland og han derfor jukset. Kanskje Jærbuen (eller var han fra Sola?) var den største av dem

Møte nr. 2

Tid: Torsdag 29.mars kl 19:00

Sted: Sola Kulturhus

Oppfinneren Rasmus Sørnes

”Rasmus Sørnes fra Sola Laget to ur i verdensklasse” og noe lignende blir neppe laget i framtiden. Det sa en amerikansk ur-ekspert om de to urene Rasmus Sørnes fra Sola har laget. De er noe av det mest sinnrike ur som er laget. Verden over har Sørnes fått annerkjennelse, men i nyere norsk leksika er han ikke nevnt med et ord.

REFERAT FRA: MEDLEMSMØTE NR.2-02

Tid: kl: 19:00

Til stede: 28

Rasmus Sørnes var født 1893 på Sørnes og døde 1967 på Jeløy i Østfold. Han var ikke spesielt skoleflink og kanskje var han understimulert i skoletiden. Han prøvde å begynne i lære som urmaker, men ble ikke akseptert da de mente han hadde for grove hender. Han begynte så på Øglænds Sykkelfabrikk, men gikk senere over som elektriker hvor han tok fagbrev og jobbet en tid som elektromontør. Hele tiden drev han og fant opp ting og det ble vist bilde av bl.a. en modell av en 4-takts bensinmotor han laget i 1910. Han laget også en automatpumpe hjemme på gården. På Ullandhaug ble det planlagt verdens kraftigste radiostasjon ”Amerika-telegraf”. Den skulle vært levert fra USA i 1917, men pga krigen ble den ikke installert før i 1919. Rasmus jobbet den tiden på en kraftstasjon på Jørpeland, men fikk senere arbeid på radiosenderen på Ullandhaug som faktisk ikke var så forskjellig fra en kraftstasjon. Allerede flere år før NRK begynte å sende hadde Rasmus egne sendinger fra Radio Røyneberg. Sendingen var mellom kl.18:00 og 20:00, han leste nyheter og kona sang og underholdt. Hele tiden drev han og fant opp ting og han patenterte bl.a. en rugemaskin og en telefonmikrofon.

I 1932 ble senderen lagt ned og personellet overført til Jeløy ved Moss og han begynte byggingen av sine berømte ur. Ur nr.1 (1935) var et enkelt ur som det tok et par år å

bygge, mens ur nr. 2 plukket han i fra hverandre rett etter at det var ferdig. I mellomtiden laget han også en av de kraftigste stjernekkikkertene i Norge på denne tiden, alt var håndlaget.

Ur nr.3, var ca. 1 meter høy og var svært avansert. Den står i dag i Borgarsyssel-museum i Sarpsborg. Den hadde i tillegg til klokke, skiver som viste stjernetid, verdenstid, månen og solens posisjon og mange flere andre funksjoner. Denne klokken stoppet i 1970. Ur nr. 4 hadde samme funksjonene som nr.3, men var mye større. Den 28.feb 1967 var klokka ferdig og like etter døde Rasmus. Ekspertene mener at dette uret er noe av det mest avanserte som laget og at maken antakeligvis aldri vil bli laget igjen. Uret ble i 1970 solgt til en industrimann Seth G. Atwood for \$50 000 som plasserte det i Time museum i Rockford, USA. Det er senere flyttet til Museum of Science and Industry i Chicago. Ingen i salen viste om den klokka enda gikk., så det ble enighet om å lage et prosjekt for å prøve å finne det ut.

Etter kaffepausen ble slektningene spurt om onkelen sin. Liv husket å ha sett klokkene og sa at han var en riktig ertekrok. Sven Sinnes, fortalte om når Rasmus monterte radiosender i Sirdalen og de hørte på England allerede et par år før NRK begynte. Kona til Rasmus var søsteren til moren til Sven.

Møte nr. 3

Tid: Torsdag 19.april

Sted: Sola Kulturhus

Blykorset på Skjiljaberg

Et sjeldent blykors fra 1200-tallet, funnet på Skiljaberget ved Joa i fjor.

Helge Sørheim, leder av fornminneavdelingen ved Arkeologisk museum, vil fortelle om dette unike og sensasjonelle funnet.

Et kristent symbol i en hedensk grav er i seg selv oppsiktsvekkende, sier han. Spesielt er det også at korset er påført runeinnskrifter Referat fra: Medlemsmøte nr.3-02

Tid: kl: 19:00

Til stede: 28

Helge Sørheim overtok så for å fortelle om det unike blykorsfunnet på Skjiljaberg. Han er leder av fornminne avdelingen ved Arkeologisk Museum i Stavanger. Han begynte med å fortelle at slik et funn de hadde gjort på Skjiljaberg var det flere år mellom hver gang de hadde. Dette var faktisk hans andre store funn. Da de skulle grave ut på Skjiljaberg trodde de at de bare skulle finne det vanlige. De fant først ei gravrøys med masse brente beinrester samt et sverd og en middelalder keramikk skål. Det var en student som fant det unike blykorset, som bare er 9 cm. På korset var det risset inn med runer:

-Se Herrens kors Flykt i fiendlige makter.

-Seiret har løven av Judas stamme .

-Fire bokstaver som Aron bar på sin panne Jesus.”

AGLA AL

PHA ET O

Disse bokstavene var vanskelige å tyde. Men de greide å tyde det til slutt. Guds navn var så hellig at ingen torde skrive navnet Jehova, derfor brukte de bare enkle bokstaver. Korset er fra ca. 1275 og likt et kors funnet på Madla. En skulle tro de to var laget etter den samme mal. Sørheim nevnt så flere andre sammenlignbare funn i Norge og utlandet. Det unike var at et kristent kors, ble funnet i en hedensk grav. Det

var mulig at det var lagt der for å få vekk ”fandenskapen” i haugen. Funnet er for tiden utstilt i museet, men det vil ikke være utstilt så lenge til. Det lignende funnet fra Madla begynte å flasse av etter en tid i utstillingen, så derfor museet vil bare la det være utstilt en kort stund. Helge Sørheim fikk mange spørsmål fra salen, det var tydelig at de syntes dette var spennende. Til slutt fortalte han at i juli skulle de starte ny utgraving ved Sola kirkegård. Han oppfordret oss til å ta en tur for å se på en stein som var tatt frem fra steingjerdet, som det var vist risset noe inn på, men som enda ikke var tydet.

Etter pausen fikk John Djup fortelle fra sitt prosjekt med å få golvhella fra den søndre gravhaugen på Rege til Sola Kulturhus fra AMS. Den hadde stått som en bautastein, men var blitt fjernet av tyskerne under krigen. Ideen var å plassere denne i Kulturhuset, noe som var blitt positivt mottatt på flere hold. AMS sa ja etter bare to dager. Professor Titlestad ble også utfordret av historielagets engasjerte medlemmer hvor det bl.a. ble spurt om slaget ved Svolder og Olav Tryggvasson's skjebne. Titlestad mente faktisk at noen hadde den teorien at Olav Trygvassons ikke ble drept ved Svolder, men en periode var guide i Vatikanet og til slutt endte opp som munk i Syria.

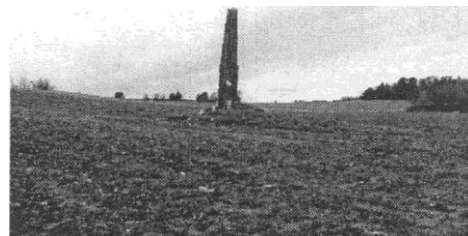
Titlestad fikk og spørsmål om hvor Erling Skjalgsson kunne være begravd som beskrevet i Soga om Sola og Madla. Svaret var at siden han var blitt kristnet så var han sannsynligvis blitt begravet på en kirkegård og ikke i en gravhaug. Dette kan være ved Ruinkyrkja eller under Domkirken.

I en engasjerende kveld ble også Titlestad satt på den teorien at Slaget Hafrsjord var som gladiatorens kamp i Romerriket, i og med at de skipene som våget seg inn i Hafrsfjord ikke kom ut igjen hvis de tapte. Til det var innløpet for trangt og strømmen for sterk, for målet var å vise krefter på sjøen for Vikingene. De som kontrollerte Hafrsfjord var de sterkeste og hadde makten over Sør-Vestlandet.

Historisk tur langs Hafrsfjord

Tid: Torsdag 13.mai

Sted: Haga skole

Bautasteinen på Meling

I samarbeid med Sola Kulturkontor og Stavanger Turistforening arrangerer vi historisk vandring langs Hafrsfjord. Turen vil gå via den gamle lensmannsgården på Meling og langs sjøen. . Vi vil få se flere historiske fornminner og steder. Kanskje noen av disse?

Gravhaug på Haga

Bautasteinen på Risa

Turen vil ta ca. 3 timer, så ta med godt fottøy og gjeme mat og kaffe i sekken. Frammøte ved parkeringsplassen på Haga Skole i Haga-krossen.

"Busstur gjennom Jærlandskapet"

Tid: Torsdag 16.september kl 16:00

Sted: Sola Kulturhus

Det blir en guidet tur gjennom jærlandskapet

7

/908. Vannet synker. Ilildet a. 18/1 [ru Stokka mot NV.

Forus før ut-tappingen av Stokkavannet

Guiden vår vil være Nils Johs. Østerhus som vil fortelle oss om hvordan jærlandskapet har skiftet og utviklet seg gjennom tidene. med strender. vann. morenerygger m. v.

Møt opp på parkeringsplassen ved Kulturhuset. Turen starter kl. 16:00 og kan vare i ca. 6 timer, så ta med mat og drikke i sekken. Det blir god tid til en drøs i pausen.

Møte nr. 4

Tid: Torsdag 18.oktober

Sted: Sola Kultrurhus

Tananger og de store sildefiskeriene

Sildefisker ved Danielsens sjøhus

Av: Atle Skarstein med tittel, ”Hardt arbeid, tragedier og humor som resulterte i velstand.”

Lagets eget medlem, Atle Skarsten tar oss med til svunne tider da Tananger stod på hodet under de store sildefiskeriene, I perioder kunne man gå tvers over Hab'n på fiskebåtene som lå samlet her inne. Flere tusen fiskere kunne ligge her samtidig da sildeinnsigene virkelig slo til i skjærgården utfor Tananger. Mye av tradisjonene rundt dette fisket er i ferd med å forsvinne og noe av dette vil Atle gi oss et glimt av, ispedt morsomme og tragiske episoder.

Det vil også bli "innvielse" av bautasteinen fra Regehaugene som lagets to medlemmer John Djup og Rolf Soma har fått ordnet med AmS slik at den blir permanent utstilt i kulturhuset.

REFERAT FRA: MEDLEMSMØTE NR.4

Til stede: 38

Leder åpnet møtet og ønsket spesielt Marit Høgestøl og Geir Magnussen fra AmS velkommen. Foredragsholder for kvelden var lagetets eget medlem Atle Skarsten, som skulle snakke om det store sildefisket i Tananger.

Møtet startet med at alle gikk ut i foajeen hvor John Djup først fortalt om Bautasteien eller mer korrekt bunnhellen fra Regehaugene hvordan ideen hadde utviklet seg om å få denne "hjem" igjen til Sola. Med velvillig hjelp og støtte fra AmS og Kulturhuset hadde de fått den montert i foajeen. Steinen var kun til utlån for 10 år, men Marit Høgestøl sa at hvis den ble tatt godt vare på så kunne den nok få stå lenger. Steinen ble så avduket av John under applaus. Ansvarlige for prosjektet har vært John og Rolf Soma med støtte av Brit Hansen.

Marit Høgestøl og Geir Magnussen fikk så av leder overrakt hver sin vase som denne gangen var påmalt den samme bautasteinen .

Tilbake igjen i lokalet viste leder en "rå" kopi av de tre bøkene til Per Skjørestad om Sola fra 1930-2000. Første bok neste høst og så hvert år etter det. Leder hadde lovet Skjørestad at laget skulle hjelpe til med salg av bøkene.

Så var det Atle's tur som skulle fortelle om sildefisket i og rundt Tananger, noe som ble en fantastisk "lysbilde" opplevelse med bruk av moderne computer teknologi.

Når det ble sagt, "Silda e' komen ude me Tjør" som i 1919, kom det mange båter fra fjern og nær til Tananger og øyene utenfor. Silda, havets sølv, "Glupea Harengus" har mange navn og nyanser: Atlanto-skandinavisk sild, mossa eller krill, sLor sild og feit sild.

Det har vært fisket i disse områdene j flere tusen år noe et fiskekrok funn fra helleren på Tjora bekrefter.

Selv om det var oppgangstider når silda kom var den lunefull og forsvant helt i enkelte perioder som i året 1784. Den mystiske forsvinningen var vanskelig å forstå selvsagt og belagt med overtro, så det var forbudt med maskerade ball eller lignende i denne perioden for ikke å skremme silda.

Atle fortalte om flere fiskehistorier fra den tida som for eksempel skuta Valbal som sank fullasta med sild, men at de klarte å redde lasten. Om oldefaren som var borte i en episode der de fikk gamet i propellen da det blåste mye og hvor han ble hengt ut over ripa for skj ære løs gamet.

I begynnelsen var det små lag på 5 mann dvs 1 reisning + 1 gam. Notbasen var sjefen og han var ofte dyktig til å "lukte" når silda kom. Han brukte mange midler som måkene, hval, ståltråd etc. De fleste ble ikke rike på sildefisket, men det var nok en nødvendig støtte for å overleve for mange. Noen gjorde det veldig godt og en av disse var Ole Hodne (18281905). Han var den første som prøvde snurpenot -og klarte med dette å få store fangster.

I den lille bygda Tananger var det opp til 3000 mennesker under de store sildefiskeriene, fra fiskerne som solgte fisken til oppkjøperne og folk som saltet å la

i tønner. Oppkjøperne rodde ut mot fiskebåtene før de la til kais og bydde på lasten. På land tjente noen på innløsning med opp til 60 mann i et lite hus. Det var ofte tøffe forhold og særlig da Kolera'en kom i okt. 1849. Total døde 5 stykk av 14-15 innlagte i den midlertidige sykestua i Monsenhuset.

Atle hadde ikke bare studert hva som skjedde med silda i Tananger, han hadde også studert logboka til frakteskuta Veranda som leverte sild i Riga fra 1860-63. Skipet hadde med seg 1164 og en halv tønner sild og fikk med hampeballer på hjemturen.

Atle sluttet dette flotte foredraget med å fortelle at Tanangers Minne nåjobbet med å få laget en statue av "Fiskaren" for å minnes denne perioden av Tanangers Historie. Den ville bli plassert i hagen utenfor Nilsen huset på kaien.

Møte nr. 5

Tid: Torsdag 15.november

Sted: Sola Kulturhus

Et syn på rett og galt, skikk og uskikk før 1850

Haugianerne holder husmøte. Maleri av Adolph Tidemann 1848.

Vi har vært så heldige og fått **Svein Ivar Langhelle** til å holde foredrag denne kvelden. Han er en av de mest profilerte historikerne her i fylket og har skrevet flere bygdebøker. Blant annet har han skrevet bind II og III av "Soga om Sola og Madla" og bind 8 og 9 av Tysværs Kultursoge samt mange andre historiske artikler.

Han vil ta for seg hvordan den religiøse vekkelsen på midten 1800-tallet påvirket folks oppførsel og væremåte på store deler av Sør-Vest landet, faktisk noe som sitter i oss den dag i dag

Referat møte nr. 5

Til stede: 48

Vi hadde vært så heldige å fått Svein Ivar Langhelle til å holde foredraget. Leder ønsket all velkommen, spesielt kveldens foredragsholder samt Åse Kristensen, formann i Sandnes Hist.lag de siste II årene. I tillegg fikk Tora Haga (Mæland) fra Hitra en spesiell hilsen. Videre innfornerte leder om Erling Skjalgssons Minne dag den 21. desember i Kulturhuset og om julemøtet den 13. desember. Marianne hadde ordnet sangen denne kvelden som var "De nære ting" av Ame Paasche Aasen. Jostein Evensen spilte gitar til.

Så overtok Svein Ivar Langhelle som fortalte om de samfunnsmessige og kulturelle forandringene som ble til på grunn av den sterke Haugianske vekkelsen i Rogaland fra 1820-1850. Faktisk en del forandringer som gjelder den dag i dag. Han prøvde å forklare hva som skjedde og hvorfor og la spesielt vekk på Haugianerne's sterke rolle. Før i tiden var det bl.a. vanlig med salg av diverse artikler under og etter gudstjenester.

En annen uskikk var at det var vanlig å bedekke hopper i nærheten av kirken både før, under og etter gudstjenesten .

Det var heller ikke uvanlig at ungdommer kom i kirken fulle med brennevinsflasken på lomma. Faktisk var fylla noe skrytet av på den tida og at det var viktig ha nok med brennevin, det ble en målt etter. Denne drikkingen var en slags overlevning fra den tida det var svært viktig å knytte bånd mellom folk som ikke var i slekt, det gjorde en som oftest med fester med mye mat og drikke.

En sterkere tolking av forbudet mot søndagsarbeid var et annet særtrekk fra den Haugianske påvirkningen. De lokale Haugianerne krevde at en var opptatt av de åndelige ting, moro og plystring, utbrudd av glede skulle en unngå. En del av Haugianerne var som en slags overoppsynsmenn for å passe på dette og de som brøt ble både påtalt og omtalt. Respekten for det Haugianerne gjorde samt frykten for å stå utenfor hvis en ikke fulgte deres regler, drev folk til å forandre seg.

Men det var ikke enkelt for Haugianerne å få i gjennom sine ideer, da de fikk motstand på alle hold også fra prestene. Det var ikke selve de puritanske ideene, men mer at Haugianerne ettersom de fikk flere og flere tilhengere, trakk folks oppmerksomhet vekk fra de tradisjonelle gudstjenestene og dermed reduserte prestenes makt.

Prestene kom senere til den anerkjennelse at det var bedre å samarbeide med Haugianerne enn motarbeide dem, da de tross alt hadde samme mål. Så sent som i 1851 var ikke den Haugianske påvirkningen særlig sterk i Sola og det ble fremdeles meldt om "Beruselse paa Reiser fra Byen, overdrevent Brug afberusede Drikke i selskapelige Samqvemer osv".

Haugianerne, selv om de var i mindretall ble sterkt respektert og den viktigste Haugianeren her i distriktet var John Haugvaldstad som hadde slik respekt at et ord fra ham var "som et ord fra Gud".

I ettertid er det klart at disse religiøse vekkelsene var et viktig element i moderniserings- prosessene i samfunnet. De gjorde at gamle tradisjoner ble brutt opp og nye "bedre" levemåter ble innført.

Selv om denne vekkelsen hadde røtter i Sør-Vest Norge var den ikke så sterk i Sola noe Langhelle mente var pga at det her og ellers på Nord-Jæren ikke var så sterkt behov for omveltninger, da de allerede hadde et mer regulert samfunn ..

Faktisk mente Langhelle etter egen forskning at den samfunnsmessige forandringen allerede var på gang før Haugianerne startet, mye pga av forandringene inne jordbruket samt sildefisket som førte mer til en slags "pengehusholdning". Andre ting som påvirket denne

Møte nr. 6

JULEMØTE

Dato: 13. desember

Sted: Sola kulturhus.

Kveldens tema blir: Da Norge fikk ny kronprinsesse

Ved: Odd Fjælberg

Odd Fjælberg, som er "filleonkel" til Mette Marit, vil fortelle om personlige opplevelser før, under og etter bryllupet til kronprinsparet. Selv om denne historiske begivenhet ble behørig dekket av både "Se og Hør" og annet media tror vi nok at Odd som bryllupsgjest fikk en del spesielle opplevelser.

Ellers vil Erik stille med sin populære tippelek og spørsmålene vil dreie seg om Sola's nyere historie og Per Skjørestad vil være tilstede og belyse mer om stoffet han har samlet om dette emnet.

Et spørsmål som er dukket opp er hvor navnet HÅLAND, som var navnet på vår kommune da Sola og Madla var en kommune, har sin opprinnelse. Vi håper at noen kan komme med en forklaring på det

REFERAT FRA: MEDLEMSMØTE NR.6

Til stede: 38

Julemøtet startet med en kjent og kjær julesang, nemlig Glade Jul, Hellige Jul. Odd Fjælberg spillte trekkspill til. Så ønsket leder alle velkommen og særlig Odd Fjælberg og Per Skjørestad.

Så var det endelig Odd Fjælberg sin tur som kveldens hovedperson. Han skulle fortelle om kronprins-bryllupet, sett fra innsiden, som onkel til bruden. For ham og flere med, var nok dette som tatt fra en annen verden, hvor alt skulle planlegges og klaffe 100%.

Han startet først med et tilbakeblikk da de i begynnelsen av 1980 årene hadde vært på ferie i Spania med Mette Marit og moren.

I selve bryllupet fikk samtlige søsken og søskenbarn komme, men bare tantene med

partner fra Tjessems siden fikk komme. På innbydelsen stod det galla antrekk med dekorasjon, men det siste hadde Odd ikke, kun en knapp fra IOGT losjen. For søstrene i Frankrike, England og Norge ble det mange telefoner for å diskutere kjoler, og for Ellen ble kjolen selvsagt ikke ferdig før i siste liten. Presangen måtte leveres på slottet dagen før.

Formiddagen før bryllupet ble tilbrakt på Karl Johan hvor de møtte mange kjent bl.a. mor til bruden som skulle til frisøren. Lenger oppe i gaten stimlet folk i sammen for å få et glimt av prins Charles og andre kongelige.

For å komme til kirken hadde eldste datteren ordnet med skikkelig skyss for familien slik at de kunne komme anstendig. Den engelske siden av familien kjørte i Dronning Mauds bil og en annen veteranbil, mens Odd var fornøyd med en vanlig bil. Da Odd så pynten rundt Karl Johan tenkte han at han var glad at det ikke var han som måtte betale.

Framme ved kirken prøvde Odd å få tatt bilde av jentene sine, men som takk fikk han kun kjeft fordi han ikke hjalp dem.

Vanlige gjester (var det noen av dem?) måtte komme mellom kl.15:30 og 15:45. De hadde alle reserverte plasser og adgangstegn. Plassen var ikke så bra, de fikk sett mindre enn vi som så det på TV. Men det var jo ting en ikke kunne se og oppleve ved å se på TV som: Det var varmt, noen måtte på do og en lakei gikk rundt og spurte for å følge dem. De fikk is-te (også de kongelige) og tomgodset hentet lakeiene. Alt det andre fra vielsen er det nok best å se på TV.

På vei inn til middagen fikk de håndhilse på brudeparet og bruden ropte "Hei onkel Odd". Odd fikk plass på siden av fru Stålseth, Gerd Liv Valla og Eli Hagen, mens Ellen fikk plass ved siden av Carl 1. Hagen og Mette Sponheim. Odd syntes ikke maten var god, først kamskjell, så noe fiske greier eller som han sa "någe fisk me pleie å kasta ud igjen" og så en lamme-filet som fløt i blod .. Odd er skeptisk til slik mat, men fikk beskjed av Eli Hagen, at her spiser vi alt. Desserten og bakgrunns musikken var god. Alle måtte være ferdig samtidig da alle måtte ut før dansen begynte.

En røyk fikk han tatt i selskap med prinsesse Margrete og prinsesse Ragnhild. Brudevalsen fikk han ikke se og han var skuffet over at han aldri fikk sjansen på å holde en tale for bmden.

Pølse med lompe ble servert seinere på kvelden, men det så vi ikke på TV. Og dronning Margrete av Danmark måtte hjelpe svogeren med å få på sennep. Odd fikk plass ved siden av Dronning Sonja da de applauderte for brudeparet ved avreise. Odd prøvde også å få en hedersplass for å se fyrverkeriet, ved å stille seg som førstemann midt på slottstrappa , men aven eller annen grunn ble han jaget derfra.

Så var det slutt, men var det egentlig det? Minnene var der, som på veien bort da de kolliderte på veien over Suleskar, da de ble tatt i kontroll på trikken uten å fått stemplet billetten, da de kom hjem og halve Sola ville vite om hva de hadde opplevd og fortelle at de hadde sett dem påTV.

Møte nr. 7

Tid: Torsdag 17.januar

Sted: Sola Kulturhus

Bjergsted-mord i fersk roman

Forfatterne Mari Anne Nærheim Hall og Ove Magnus Bore .

Haugianeren Jens Byberg fra Byberg ble funnet hengt i løa på Kalhammeren i 1854.

Det er blodige saker Ove Magnus Bore og Mari Anne Nærheim Hall presenterer fra sin ferske roman om Tagholdtmannen morderen Even Olsen Tagholdt denne kvelden. Lagets egen Mari Anne Hall har vært en av forfatterne og pådriverne for å få dette skrevet ned.

Boken gir et tidsbilde fra midten av 1800-tallet. Før morderen ble tatt, var det massevis av avhør av folk som bodde på Kalhammeren og i Strandgaten. De måtte gjøre nøye rede for hva de gjorde den dagen den respekterte bonden og grossererens Jens Byberg ble funnet hengt på låven.

Han var født på Byberg I 1793 og rundt 1804 flyttet familien til husmanns-plassen Salthaug som lå på Dysjaland. Senere flyttet han til Stavanger.

Referat møte nr.7

Til stede: 32

Leder Erik L. Sande ønsket alle velkommen til det første møtet i 2002 og spesielt kveldens foredragsholdere som hadde funnet hverandre gjennom boka si. Sigbjørn Sandmark fra Flekkefjord fikk også en spesiell hilsen.

Leder fortalte videre om Erling Skjalgssons Minnedag hvor det hadde vært ca. 50-60 personer som for de fleste ble en minne rik kveld.

Så til kveldens foredragsholdere. Lagets egen M.A.N. Hall hadde kommet over historien og reiste til Oslo for å få fatt i flere opplysninger. Opphavet til dette var et

skjelettet av straffangen Even Olsen Tagholdt som var utstilt i museet fra 1950 helt til i den senere tid, men måtte fjernes pga publisiteten I rettsprotokoller i Riksarkivet stod hele livet hans nedskrevet med gotisk skrift. For å få tydet skriftene måtte det dannes en " mordkommisjon" med flere medlemmer, bl.a Sandsmark som var på møtet.

Ove Magnus Bore leste fra boken og viste en lekthehammer som var samme typen som ble brukt til drapet. Historien om Tagholdtmannen er et drama fra virkelighetens Norge anno 1854. Det er historien om Even Olsen Tagholdt og Hanna Jacobsdatter og deres brutale mord på den velstående grosserer og bonde Jens Byberg. (født på Byberg i 1793)

Første delen foregår i Kristiansand hvor Even startet sin kriminelle løpebane. Andre del foregår i Stavanger hvor mordet finner sted og i Lund hvor han ble pågrepet.

Boken gir et godt innblikk i et stykke norsk kriminalhistorie, men også i hverdagsliv og sosiale forhold på 1800-tallet. Mordet på Jens Byberg vakte i sin samtid veldig oppmerksomhet, ikke minst i Lund hvor Even var født og vokste opp.

I tillegg til den dramatiserte teksten inneholder også boken rent faktastoff.

Ove Magnus Bore fortalte om det spennende arbeidet med å utforske dette. Bl.a. måtte de tyde obduksjons rapporten, for Jens var blitt hengt opp for at det skulle se ut som selvmord, mens han egentlig ble drept med en lekthehammer.

Dette arbeidet hadde gitt mersmak og Bore oppfordret medlemmene at hvis de hadde lignende historier så var han interessert. Boken var til salg for interesserte.